

İhracat enflasyonu artırıyor mu?

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Dünya Gazetesi Yazarı

COVID-19 öncesi enflasyon gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sorun olmaktan tamamen çıkmıştı. Yüzde 5'in üzerinde enflasyon yaşayan ülke sayısı bir elin parmakları kadardı. Ama biz bu konuda hiç başarılı olamadık. Bunun sebepleri ise vatandaşımızın yüzde 8-10 arasındaki enflasyonu tamamen kanıksamış, bunu başarı olarak görüyor olması ve bunu normal kabul etmeye alışması veya alıştırılmasından kaynaklı.

Bize benzeyen ülkelerden Arjantin, 1984-1993 döneminde yıllık ortalama yüzde 809, Brezilya ise yüzde 963 enflasyon yaşamıştı. Ülkemizde ise bu dönemde yıllık enflasyon ortalaması yüzde 60.6 oldu, en yüksek enflasyon ise yüzde 71.1 ile 1991 yılında

gerçekleşti. Gelişmiş ülkelerde son 10 yıldır aralıksız enflasyonu yükseltmek için Merkez Bankaları sürekli piyasalara para pompalıyor, faizleri sıfıra yakın veya negatif faiz oranlarında tutmasına rağmen bir türlü toplam talep ortaya çıkarılamıyor. Bu paralar özellikle büyük fon ve finans şirketleri tarafından gelişmekte olan ülkelere gitmekte Merkez Bankalarının uyguladığı yüksek faiz oranından faydalanarak hiç risk almadan faiz geliri elde ediyorlar.

Emtialardaki yüksek artışlar, insanlara enflasyon olarak yansısı

COVID-19 sürecinde ise üretimde kapanmaların yaşanmasının yanında bir de tedarik zincirinde yaşanan kırıma ile birlikte ortaya çıkan tedarik sorunları sonucu 2021 yılının ikinci yarısında gelişmiş ülkelerde de son 40-50 yılın en yüksek enflasyon oranları oluşmaya başladı. Enflasyonu yükseltmek için yapılan çalışmaların bir anda tersine dönmesi ile arz, lojistik ve nakliye sıkıntısı ile tüm emtia fiyatlarında yaşanan yüksek artışlar, bir anda tüm ülkelerde üretici fiyatlarının artması ile nihai tüketicilere kısaca sokaktaki tüm insanlara enflasyon olarak yansısı. Ülkemizin 1980 sonrası dış ticaretinde önemli ölçüde değişimler yaşanmış olup, bu değişimlerin esasında genel ekonomik yapıda görünen gelişimin de bir yansıması olduğu söylenebilir.

1960'lı ve 1970'li yıllardan itibaren, ithal ikameci büyüme modellerinin yerini alan ihracata yönelik büyüme stratejisi, sermaye oluşum oranlarındaki artışın ve faktör üretkenliğindeki büyümenin ihracat artışı ile sağlanabileceği başka bir ifadeyle dış ticaretin büyümenin lokomotifi olduğu görüşünü hâkim kıldı. Bu nedenle 1980 sonrasında 2010'lu yıllara kadar uygulamaya konulan büyüme stratejilerinin temelinde ihracat ve dış ticaret bulunuyor.

Yüksek fiyat artışlarının sebepleri ve ihracat artışının enflasyona etkisi

Son zamanlarda ekonomistler ve araştırmacılar arasında en çok tartışılan konuların başında yüksek fiyat artışlarının sebepleri ve ihracat artışının içerdeki enflasyona etkisinin nasıl olduğu. Bu konuda bilimsel olarak yapılmış birçok araştırma olmasına rağmen olumlu ve olumsuz tartışmalar süre gelmeye devam ediyor. Dış ticaret ve enflasyon arasındaki ilişkiyle ilgili şunları söyleyebiliriz: Bilindiği üzere, yurt dışı talebin artmasıyla birlikte ihracat da artacaktır.

Yurt içinde yeterli üretim yoksa bu durum yurtiçi fiyatların artmasına yani enflasyona neden olacaktır. Veya tersi durum söz konusu olacak artan yurt dışı taleple birlikte, yeterli üretimin olması ve artan üretim kapasitesi, ölçek ekonomileri sayesinde üretim maliyetlerini ve fiyatları düşürecektir.

İthalat arttığında ise, eğer üretim yüksek oranda ara malına bağlı değilse ithalat artışı yurt içinde fiyat rekabetini de beraberinde getirerek fiyatların düşmesine neden olabilir. Enflasyondan ithalat ve ihracata olan ilişkiye bakıldığında ise, fiyat artışı bir yandan ucuz ithal mal talebini beraberinde getirebilir öte yandan ihracatta rekabet gücünü azaltarak ihracatın azalmasına neden olabilir.

İhracat artışı ile alınan yanlış kararlar sonucu enflasyon artıyor

Son dönemde ülkemizde yaşanan gelişmeyi şöyle de tarif edebiliriz: Yurt içinde özellikle imalat sanayimizde yeterli üretimi-miz ve yeterli rekabet ortamımız maalesef yok, tarımsal üretimde planlı bir alt yapımız da yok. Bu durumlara son dönemde faizlerin düşürülmesi, kurumların bağımsızlığının ciddi olarak tartışmaya açılması, kurumların yıpranması sonucunda kur artışları ile birlikte yurt içinde hem üretici hemde tüketici fiyatlarının artmasına sebep oluyor. Grafikte yıllara göre dışa açıklık oranlarına bakıldığında ihracat artışı ile ekonomi alanında alınan bazı yanlış kararlar sonucu enflasyonun da arttığı görülüyor.

Yurtiçi üretici fiyatları üç haneli rakam-

ları geçerken, tüketici fiyatları da bazı gıda ürünlerinde yapılan katma değer vergisi indirimlerine rağmen enerji ve akaryakıt fiyatlarında yaşanan yüksek artışlar neticesinde üç haneli rakamlara doğru gidiyor. Enflasyonun öngörülebilirliği, kaynak dağılım etkinliği ve gelir dağılımı adaletini de etkiliyor. Ülke ekonomilerinin gelişmesinde dış ticaret özellikle ihracat büyümenin lokomotif olarak değerlendiriliyor. İhracatta görülen gelişmeler, doğrudan ekonomiyi etkilerken, ihracat yapan sektörler kimi zaman işgücü talebi sağlarken kimi zaman da üretim kompozisyonunu değiştiriyor. Türkiye’de üretimin önemli oranda ithal ara malına bağımlı olması sonucu özellikle döviz kurunda yaşanan artışlar, ara malı ithalatının maliyetini artırıyor ve maliyet enflasyonuna neden oluyor.

Üretimin ithalata olan bağımlılığı azaltılmalı

İhracatın enflasyonist etkileri ise, ülkemizde yurt içi üretimin bazı sektörlerde yeterli seviyede olmadığını görüyoruz. Bu nedenle ihracatı artan ürünlerin (basit örnekler; kestane, yumurta, sebze-meyve) yurt içi satış fiyatları hemen yükseliyor ve talep enflasyonuna neden oluyor. Bu ne-

denle karar birimlerinin bir yandan üretimin ithalata olan bağımlılığını azaltması öte yandan yerli tüketiciyi enflasyonun zararlı etkilerinden korumak amacıyla gerekli önlemleri alması gerekiyor. Örnek olarak bundan 10-15 yıl önce ülkemiz muz tüketiminin yüzde 95’i, kivi tüketiminin yüzde 100’ü yurt dışına bağılıydı.

Son yıllarda yapılan destekler ve teşvikler sonucu ithalata bağımlılık muzda yüzde 25, kivide ise hemen hemen sıfırlanmak üzere. Bu iki üründe yapılan doğru çalışmalar ve destekler ithalatı yapılan diğer tarım ürünleri için de uygulanmalı. Bu sayede üretim artarken bu alanlarda çalışan sayıyla istihdam da artmış olacak. Temel tüketim mallarında her yıl yaşanan ciddi fiyat artışları bu yolla önlenerek sokağın enflasyonu düşürülecek, mutfaktaki ateş düşecek, dar gelirli ve sabit gelirli harcama azalırken refah artışına sebep olacak.

Yerli girdi üretimi ve kullanımı teşvik edilmeli

Üretimin ithalata bağımlılığının azaltılması amacıyla yurt içinde üretilen ürünlerin standart ve kaliteleri ile teknoloji kapasitesinin yükseltilmesinin desteklenmesi, üretimde dönüşümün yüksek katma de-

ğerli ürünler lehine sağlanarak yerli girdi üretiminin ve kullanımının teşvik edilmesi, yerli girdileri kullanan nihai ürünlerin tercih edilmesi ve ekonomide rekabet gücünü artıracak bir üretim yapısının oluşturulmasına özen gösterilmeli. Unutulmaması gereken bir husus da dış ticaretin Türkiye'nin ekonomik büyüme sürecinde son derecede önemli olduğu hususudur. Ancak, dış ticaret kanalıyla dünya ile entegrasyon sürecinde ithalata bağımlı hale gelinmemesine de ayrıca dikkat edilmeli.

Para ve maliye politikası araçlarının birlikte kullanımı enflasyonla etkin bir mücadele sağlayacak

Dışa açıklık son yıllarda yüzde 45'in üzerine çıktığı zamanlarda ciddi bir enflasyon artışı ile karşı karşıya kalıyoruz. Üretimin ithalata bağımlılığı beraberinde tasarruf açığına ve dış açığa neden olarak ekonominin kırılganlık yapısını etkileyebilir. İhracatta ise katma değeri yüksek, ileri teknoloji ürünlerin üretimine yönelmesi son derecede önemli. Enflasyonla mücadelede uygulanacak politikaların doğru olması ülkeler açısından çok büyük önem arz ediyor.

Enflasyonu engellemek veya enflasyonu düşürmek maksadı ile birçok ekonomik araç ekonomi politikaları kullanılabilir. Para ve maliye politikası araçlarının senkronize

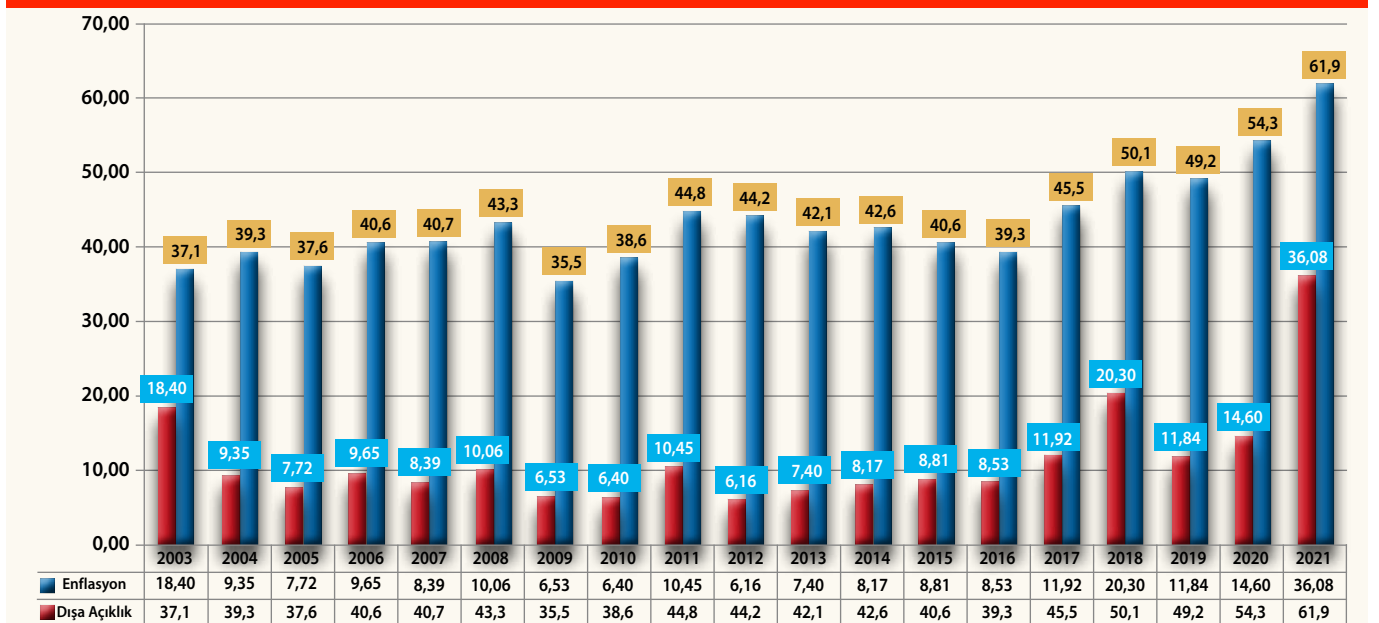
olarak birlikte kullanılması durumu daha etkin bir enflasyonla mücadele programı ortaya çıkaracaktır. Enflasyonu önlemek için ek mali yükümlülükleri de beraberinde getirebilir. Ülkeler enflasyonla mücadelede bu mali yükümlülüklerle sabır göstererek katlanmak zorunda kalınca daha uzun süreli ekonomi programları hazırlayabilirler.

Enflasyon, olumsuz ekonomik sonuçlarla büyümeyi negatif etkiliyor

Yüksek enflasyon, geleceğe ilişkin tahminleri belirsizleştirirken yapılacak yatırımları azaltarak ekonomik büyümeyi de olumsuz etkiliyor. Parasal istikrarı bozarak

dış ticarete bir daralmaya sebep olabiliyor. Enflasyon tasarrufların yönünü olumsuz etkiliyor. Tasarrufların yatırıma dönüşüm oranı azalarak yatırım azaltıcı etki oluşturuyor. Sonuç olarak enflasyon ülkeye olumsuz ekonomik sonuçlar getirerek büyümeyi negatif olarak etkiliyor. Enflasyona sebep olan unsurların doğru tespit edilmesi ülkeler açısından önem arz ediyor. Son dönemde bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin bir kısmı ekonomi politikalarında doğru yol haritaları ortaya koyarak enflasyonla mücadelede doğru adımlar atıyor. Umarız biz de bu doğru politikaları uygulamak için en kısa sürede gayret gösteririz.

DİŞA AÇIKLIK (İhracat+İthalat/GSYH) ve Enflasyon (%)

Kaynaklar: TÜİK, IMF